

Geografske osnove gospodarskog razvoja Francuske Polinezije

Jurčan, Adrijan

Undergraduate thesis / Završni rad

2023

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Faculty of Science / Sveučilište u Zagrebu, Prirodoslovno-matematički fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:217:143028>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-08-15**

Repository / Repozitorij:

[Repository of the Faculty of Science - University of Zagreb](#)

Sveučilište u Zagrebu
Prirodoslovno-matematički fakultet
Geografski odsjek

Adrijan Jurčan

Geografske osnove gospodarskog razvoja Francuske Polinezije

Prvostupnički rad

Mentor: prof. dr. sc. Anita Filipčić

Ocjena: _____

Potpis: _____

Zagreb, 2023. godina.

Sveučilište u Zagrebu
Prirodoslovno-matematički fakultet
Geografski odsjek

Prvostupnički rad

Geografske osnove gospodarskog razvoja Francuske Polinezije

Adrijan Jurčan

Izvadak: Svrha rada bila je istraživanje prirodnogeografskih i društvenogeografskih osnova za gospodarski razvoj Francuske Polinezije. Francuska Polinezija je francuski prekomorski teritorij s djelomičnom samoupravom smješten usred južnog dijela Tihog oceana. Od sredine XIX. stoljeća bila je francuski protektorat a kasnije kolonija. Ta političkogeografska činjenica je ključna za ubrzani gospodarski razvoj otočja od druge polovice XX. stoljeća. U radu je objašnjena povezanost početka provođenja nuklearnih testiranja od strane R. Francuske i naglog gospodarskog rasta. Sekundarni čimbenik gospodarskog razvoja je turizam. Promatrano područje je geografski izolirano što je rezultiralo negativnim ali i pozitivnim učincima na razvoj turizma. Zbog velike udaljenosti destinacije nije došlo do razvoja masovnog turizma te je tradicionalni krajolik uglavnom očuvan. Prirodnogeografska osnova je bila značajna za gospodarski razvoj. Povoljni klimatski uvjeti tijekom cijele kalendarske godine te vizualna atraktivnost vulkanskih otoka i koraljnih atola pogodovali su razvoju turizma. Također sama dislociranost otočja bila je presudna kod izbora lokacije za nuklearna testiranja koja je provodila Republika Francuska.

21 stranica, 15 grafičkih priloga, 2 bibliografske reference; izvornik na hrvatskom jeziku

Ključne riječi: Francuska Polinezija, nuklearna testiranja, turizam, gospodarski razvoj

Voditelj: prof. dr. sc. Anita Filipčić

Tema prihvaćena: 9. 2. 2023.

Datum obrane: 21. 9. 2023.

Rad je pohranjen u Središnjoj geografskoj knjižnici Sveučilišta u Zagrebu Prirodoslovno-matematičkog fakulteta, Trg Marka Marulića 19, Zagreb, Hrvatska.

BASIC DOCUMENTATION CARD

University of Zagreb
Faculty of Science
Department of Geography

Undergraduate Thesis

Geographical basis of the economical development of French Polynesia

Adrijan Jurčan

Abstract: Purpose of this work was to research how geographical basis, both natural and social, effected economic development of French Polynesia. French Polynesia is overseas collectivity of France, located in the middle of south Pacific ocean. From the middle of 19 century first it was protectorate and a colony from 1880 AD. This geopolitical fact is key factor for fast economic growth starting in second half of 20 century. In this work I have explained connection between sudden economic growth and start of nuclear weapons testing in the area by French military. Secondary factor of economic development is tourism. Observed area is gographically isolated and it resulted with negative and positive effects considering development of tourism. Because of large distance of destination there was no mass-turism and traditional landscape is mostly preserved with high standards od sustainability. Naturalgeographical base for economic development is important. Climate conditions during the year are favourable for touristic development and dislocation of the islands was crucial when France was deciding location for nuclear testing.

21 pages, 15 figures, 2 references; original in Croatian

Keywords: French Polynesia, nuclear testing, tourism, economical development

Supervisor: Anita Filipčić, PhD, Full Professor

UndergraduateThesis title accepted: 09/02/2023

Undergraduate Thesis defense: 21/09/2023

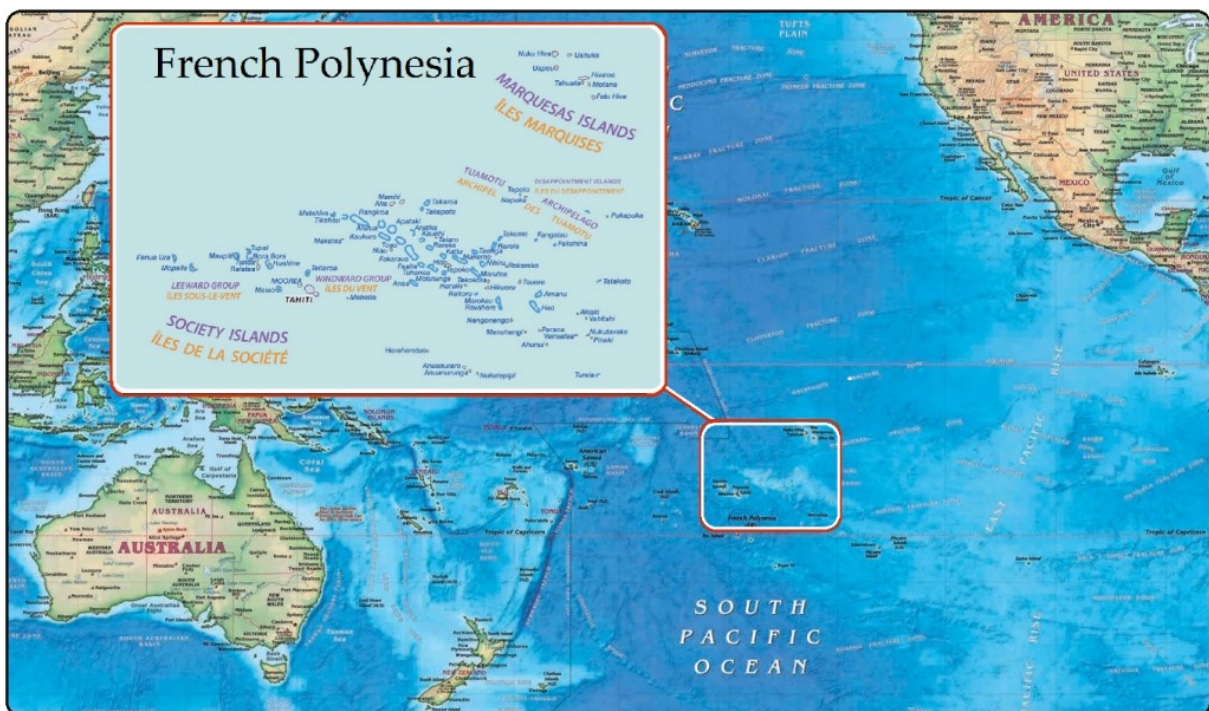
Thesis deposited in Central Geographic Library, University of Zagreb Faculty of Science,
Trg Marka Marulića 19, Zagreb, Croatia

SADRŽAJ

1. Uvod.....	1
2. Osnovna obilježja gospodarstva.....	4
3. Prirodnogeografske osnove gospodarskog razvoja.....	6
4. Društvenogeografske osnove gospodarskog razvoja.....	10
5. Zaključak.....	18
6. Popis literature i izvora.....	20

UVOD

Prvostupnički rad obrađuje geografske osnove gospodarskog razvoja Francuske Polinezije, francuskog prekomorskog kolektiva smještenog na sredini južnog Pacifika. Francuska Polinezija sastoji se od 118 otoka, od toga 32 visoka vulkanskog porijekla i 86 niskih koraljnih atola koji zajedno čine oko 3.521 km² kopnenih površina. Ukupna površina uključujući teritorijalnih voda iznosi značajnih 2,5 milijuna kvadratnih kilometara a isključivi gospodarski pojas čak 5,5 milijuna kvadratnih kilometara.

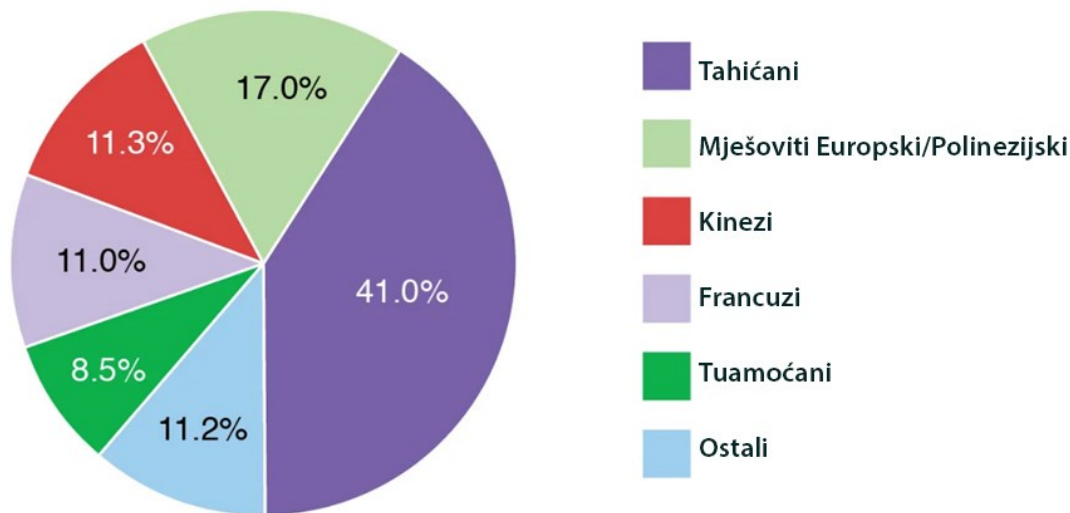

Sl. 1: Geografski položaj Francuske Polinezije (URL 1)

Otoci su grupirani u pet otočja: Društveni otoci (Iles de la societe) s 14 otoka, Tuamotu sa 78 otoka, Marquesas s 13 otoka te Gambier i Australes, oba sa po 9 otoka. U većini otočja dominiraju otoci vulkanskog porijekla a iznimka je Tuamotu u kojem se nalazi najviše koraljnih atola na svijetu, njih 82.

Administrativno se Društveni otoci dijele na *Otoke Zavjetrine* i *Otoke Privjetrine*.

Etnički sastav (2000)

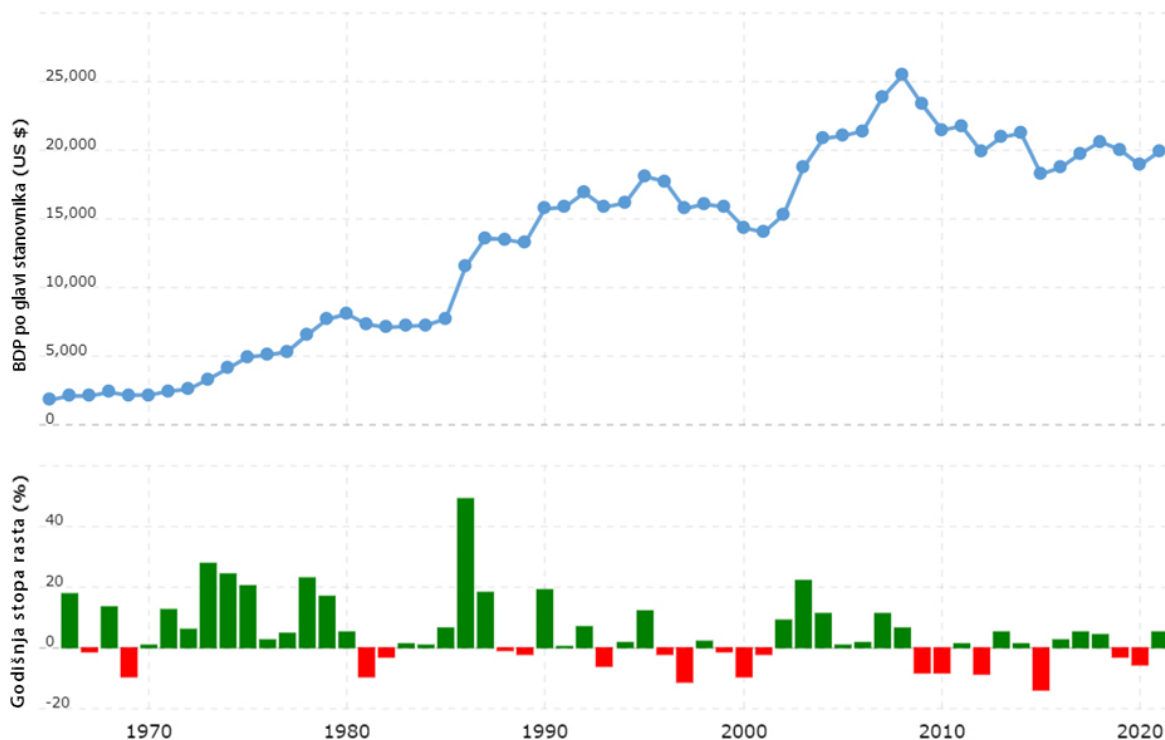

Sl. 3: Etnički sastav stanovništva Francuske Polinezije (URL 4, prilagodio autor)

Otoke Francuske Polinezije naselilo je oko 300. stanovništvo polinezijskog porijekla s otočja Tonga i Samoa. 1521. godine Ferdinand Magellan je na svojem putovanju oko svijeta otkrio otok Puka Puka. Britanski istraživač James Cook s nekolicinom znanstvenika za svojega prvog putovanja 1769. godine stigao je na otok Tahiti, tada su otoci oko Tahitija nazvani Društvenim otocima (*Îles de la Société*). Potkraj XVIII. st. na otočje stižu misionari. Francuska je kolonizirala ovaj prostor u 19. stoljeću. Od 1946. pa do ustavnih reformi 2003. godine Francuska Polinezija imala je status prekomorskog teritorija (*territoire d'outre-mer*) a od tada ima status prekomorskog područja što daje određenu autonomiju u sferama zdravstva, zaštite okoliša, urbanizma i razvoja. Iako postoji određena želja za potpunom neovisnošću od Francuske, kao što ćemo vidjeti u nastavku rada, benefiti koje Francuska daje otočju su značajni tako da su glavne političke stranke profrancuski orjentirane.

OSNOVNA OBILJEŽJA GOSPODARSTVA

Osnovni statistički podaci sugeriraju kako Francuska Polinezija ima razvijeno gospodarstvo, posebice kad pogledamo BDP po glavi stanovnika koji iznosi oko 20.000 USD.

Sl. 4: BDP per capita i godišnje stope rasta Francuske Polinezije od 1963. do 2021. godine.
(URL 5, prilagodio autor)

Na sl. 4 možemo vidjeti ubrzan rast od 1970-ih godina kada je BDP per capita iznosio nešto više od 2.000 USD pa sve do svjetske gospodarske krize 2008. godine kada je iznosio rekordnih 25.438 USD. Glavna tema ovog rada je pokazati koja su prirodno-geografska obilježja i društveno-geografske okolnosti bile presudne za razvoj gospodarstva promatranog prostora. Na povoljnu sliku gospodarstva Francuske Polinezije utječe financijska pomoć Republike Francuske. Glavni problem gospodarstva je što financijska pomoć služi za održavanje skupog i neučinkovitog javnog servisa dok se samo 17% iznosa koristi za ulaganja.

Javni sektor u ukupnom BDP-u pridonosi s 24% udjela a troškovi javnog sektora iznose čak 71% BDP-a što je svjetski raritet. Uz previsoku javnu potrošnju, velik problem predstavlja ogroman trgovinski deficit. Prema podacima za 2021. godinu ukupan izvoz iznosi 162 milijuna a uvoz čak 1660 milijuna USD (URL 6).

Sastav BDP-a po sektorima (podaci za 2009., URL 7) je slijedeći: poljoprivreda 2,5%, industrija 13% a usluge čak 84,5%. (To je najnoviji podatak dostupan u statističkim izvorima!)

U poljoprivredi radi 10% radne snage dok je udio u BDP-u 2,5%. Usprkos činjenici da poljoprivreda ima mali udio u BDP-u, na nju se odnosi većina izvoza. Najunosniji je uzgoj školjaka bisernica te izvoz bisera predstavlja gotovo 80% vrijednosti izvezeno robe. Zbog

nekvalitetnog mineralnog sastava tla ograničeno je uzgajanje kultura dok na atolima uspijevaju isključivo stabla kokosa. Poljoprivredne kulture koje uspijevaju u uvjetima vlažne tropske klime su papaja, ananas, manioka, banane, dinja, lubenice i vanilija. Upravo u proizvodnju vanilije je uloženo mnogo privatnih sredstava i državnih subvencija ali je cijena proizvoda značajno pala na svjetskim tržištima prije prve ozbiljnije berbe. Sličan problem je i s uzgojem bisernica pošto je zbog hiperprodukcije također došlo do pada cijene.

Prema FAO-u (Food and Agriculture Organisation of the United Nations), šume prekrivaju oko 42,3% površine. Prepoznatljive šume za ovaj dio svijeta su one australskog bora, divovskog bambusa i kokosa. U unutrašnjosti najviših otoka, na visinama iznad 500 m nalaze se očuvane formacije šuma dok je uz obalu šumski fond uglavnom devastiran zbog iskorištavanja prostora za gospodarske djelatnosti i stambenu namjenu.

U Polineziji nema razvijene drvne industrije ni tradicije bavljenja šumarstvom tako da se drvna građa uglavnom uvozi.

Sl. 5: Bogatstvo tropskih šuma u unutrašnjosti otoka Tahiti (URL 8)

Ribarstvo je oduvijek bilo značajan izvor hrane u cijeloj Polineziji iako je danas tradicionalan način izlova opstao samo na manjim otocima ili u manjim zajednicama. More koje okružuje otoke je bogato ribama i morskim plodovima. Danas Francuska Polinezija ima flotu od tristotinjak ribarskih brodova i 13 tvornica za preradu i pakiranje ribe. Treba napomenuti da na velikom području teritorijalnih voda koncesije za izlov imaju i japanske kompanije.

Sekundarni sektor djelatnosti u Francuskoj Polineziji gotovo je u potpunosti orijentiran na prerađivačku industriju i to preradu poljoprivrednih i morskih proizvoda. Najviše se bave biserima, rafiniranjem suhog kokosa u ulje i preradom ribe. Teritorijalne vode i neki otoci bogati su naslagama bakra, nikla, kobalta i fosfora ali je proces rudarenja trenutno preskup.

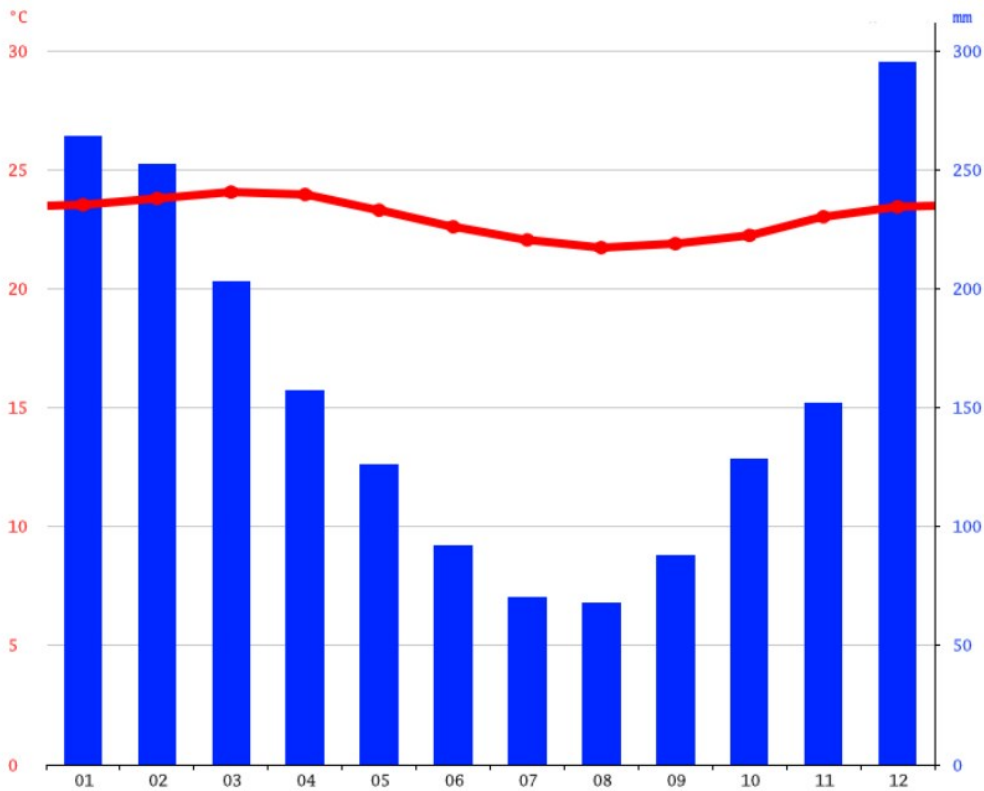
U tercijarnom sektoru pak radi 83% radne snage koja je većinom zaposlena u javnim službama i djelatnostima vezanim uz turizam. Trgovina ima doprinos od 18% BDP-a a glavna grana je trgovina na malo gdje monopol imaju kineski doseljenici.

Udio nezaposlenih se posljednjih godina kreće između 12-15% što bi u nekim ekonomijama bila zabrinjavajuća brojka ali ovdje se uglavnom radi o stanovništvu koji živi tradicionalnim načinom života na dislociranim otocima i realno ne traži klasično zaposlenje. Na većini atola ne postoji tržište rada a malobrojno stanovništvo živi od ribarstva i poljoprivrede. Određeni broj stvarno/realno nezaposlenih postoji u glavnom i najvećem gradu Papeeteu.

PRIRODNOGEOGRAFSKE OSNOVE GOSPODARSKOG RAZVOJA

Kao što je navedeno u uvodu, Francuska Polinezija sastoji se od mnoštva relativno malih otoka kao i veći dijelovi Oceanije. Dominacija manjih otoka, recentna vulkanska aktivnost, vapnenačka podloga i strme padine stoljećima su imali ograničavajući utjecaj na razvoj gospodarstva (Šegota, Filipčić; 2004). Svi se otoci mogu svrstati u dvije skupine. Jedni su *visoki* a drugi su *niski* otoci. Visoki su otoci aktivni ili ugasli vulkani a niski su atoli koraljnog postanka ali i oni su genetski vulkanski otoci samo što kod njih vulkanski stožac nije izbio iznad morske površine. Slično tome, ima i visokih vulkanskih otoka oko kojih su se *uhvatili* koralji i formirali lagunu. Iz ovih reljefnih svojstava proizlaze i dva glavna nedostatka prirodnogeografskih uvjeta za razvoj gospodarstva; na visokim otocima dominiraju strme padine pa ima malo zaravnjenog zemljišta za poljoprivredu dok je na niskim otocima problem nedostatak vode jer na koraljnoj podlozi nema ni tekućica niti vode temeljnice (Šegota, Filipčić; 2004).

Posredni utjecaj prirodnogeografske osnove zbog vizualne atraktivnosti samog otočja je bila ključni preduvjet za razvoj turističke djelatnosti a smještaj za izbor lokacije francuskih nuklearnih pokusa.

Sl. 6: Godišnji hod temperature i padalina u gradu Papeete (URL 9)

Tropska i vlažna klima otočja pod utjecajem je pasata. Povoljna tropska klima s gotovo 3.000 sunčanih sati godišnje važan je čimbenik privlačnosti Francuske Polinezije kao turističke destinacije. Iako su padaline izraženije u ljetnim mjesecima, nemaju negativan utjecaj na turističke dolaske. Temperatura zraka na godišnjoj razini značajno ne varira te je vrlo povoljna za turističku djelatnost tijekom cijele godine.

Sl. 7: Sušenje plodova vanilije na otoku Bora Bora (URL 10)

Zbog manjka obradivog zemljišta i lošijeg mineralnog sastava same zemlje nije bio moguć značajan poljoprivredni razvoj a samim time ni razvoj društva u cjelini. Do dolaska kolonizatora lokalno stanovništvo nije bilo upoznato s novcem kao sredstvom plaćanja jer zbog manjka poljoprivrednih viškova nije došlo do razvoja trgovine. Nakon Magellanove plovidbe oko svijeta kolonijalne sile predvođene Španjalcima, Britancima, Francuzima, Nizozemcima i Portugalcima podjarmljuju prostor Oceanije te osnivaju trgovačke postaje a kasnije i kolonije. Na prostoru današnje Francuske Polinezije Francuzi od kraja 18. stoljeća počinju širiti svoj utjecaj. Po uzoru na otoke u Karipskom moru, kolonijalisti osnivaju plantaže komercijalnih kultura. Nakon osamostaljivanja nekadašnjih kolonija ili određene promjene statusa dolazi do vraćanja zemlje domicilnom stanovništvu te su nekadašnje plantaže rascjepkane i smanjila se mogućnost izvoza prehrambenih dobara. Još veći problem za razvoj komercijalne poljoprivrede je fizička udaljenost od tržišta koja povećava troškove prijevoza robe ionako male prodajne vrijednosti kao i konkurencija koja može uzgajati iste kulture. Najbolji primjer za to je pokušaj sadnje većih količina vanilije (sl. 5). Nakon odluke vlasti o subvenciji intenzivne proizvodnje i velikih ulaganja došlo je do poremećaja na svjetskom tržištu odnosno značajnog pada cijene. Sama proizvodnja i transport do udaljenih tržišta postao je granično isplativ.

Bogatstvo ribljeg fonda koje je bilo ključno za preživljavanje domorodačkog stanovništva od prvotnog naseljavanja otoka ne možemo smatrati važnim faktorom razvoja iako danas postoji, uz tradicionalno ribarenje kopljem i mrežama u laguni, relativno mala flota ribarskih brodice i nekoliko postrojenja za preradu ribe.

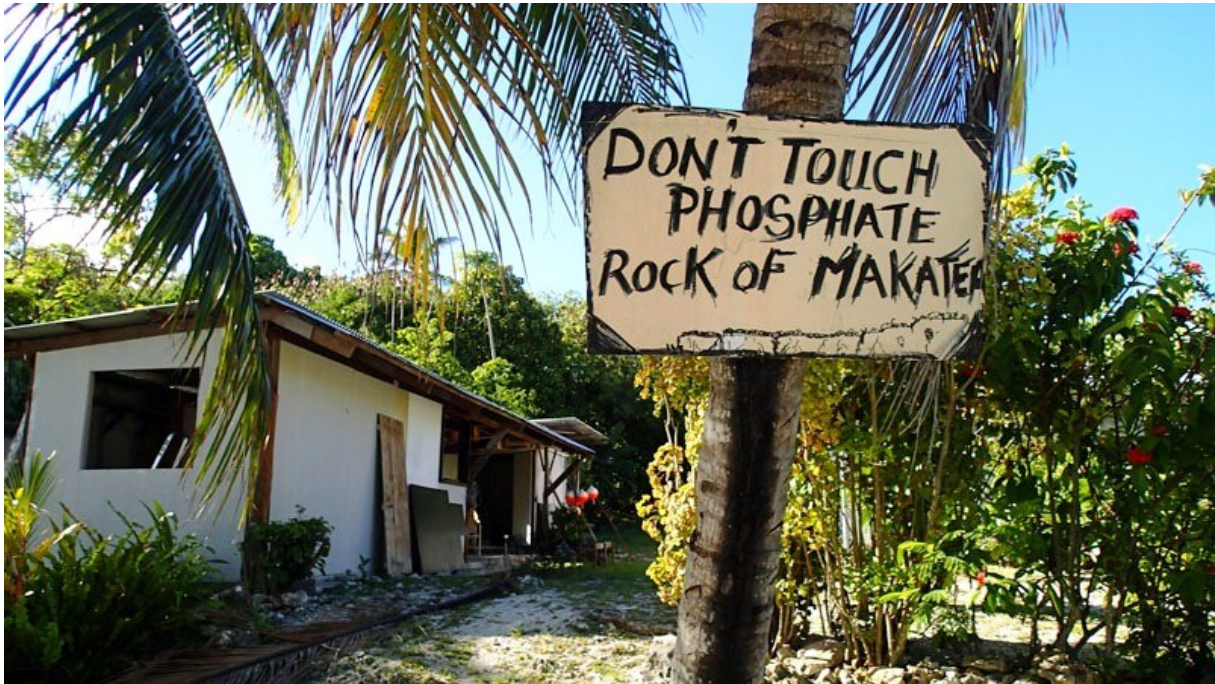
Sl. 8: Tradicionalni ribarski kanu s otoka Moorea (URL 11)

Ribarstvo je i dalje bitno na udaljenim i manjim otocima kao najsigurniji izvor prehrane lokalnog stanovništva.

Bogati riblji fond je također dio šire turističke ponude te privlači pasionirane ribolovce u ove krajeve.

Francuska Polinezija nema izvore fosilnih goriva te mora uvoziti dostatne količine sirovina za potrebe lokalnog stanovništva i turista.

Jedino značajno rudno bogatstvo je na otoku Makatea, dijelu Tuamotu arhipelaga, koji je jedan od samo tri pacifička *fosfatna* otoka. Bogate zalihe nastale su u stijenama vulkanskog porijekla. Rudarenje fosfatnog pijeska trajalo je od 1906. do 1966. godine i u tom razdoblju izvađeno je 11 milijuna tona materijala.

Sl. 9: Upozorenje aktivista za očuvanje okoliša na otoku Makatea (URL 12)

Zbog negativnih utjecaja na okoliš i devastacije krajolika vađenje je prestalo.

Iako su milijuni tona materijala već izvađeni ostale su značajne zalihe, doduše zanemarive u svjetskim razmjerima. Danas se pokušava pronaći kompromis između ekoloških i gospodarskih ciljeva te ponovo pokrenuti proizvodnju (URL 13). Na vrhuncu rudarske *groznice* Makateu je nastanjivalo oko tri tisuće stanovnika a danas nakon gašenja proizvodnje ih je ostalo samo stotinjak.

Francuska Polinezija ističe se brojnim prirodnim turističkim atrakcijama. Na ovom području nalazi se 20% svjetskih atola a njih sedam (Aratika, Kavehi, Fakarava, Niau, Raraka, Taiaro i Toau) pripada UNESCO-vom rezervatu biosfere za očuvanje rijetkih vrsta. Što se tiče promatranja morskih životinja, Francuska Polinezija je iznimno popularna među znanstvenicima i turistima iz cijelog svijeta.

DRUŠTVENOGEOGRAFSKE OSNOVE GOSPODARSKOG RAZVOJA

U prethodnom poglavlju analizirao sam prirodnogeografske osnove gospodarskog razvoja Francuske Polinezije i vidljivo je kako na prilično visok BDP po glavi stanovnika prirodna

bogatstva utječu na posredan i neposredan način. Općeniti makroekonomski pokazatelji, prvenstveno udjeli sektora djelatnosti u ukupnom bruto domaćem proizvodu ukazuju kako su visoka javna potrošnja, odnosno visoka osobna primanja u javnom sektoru te turizam i uz njega vezane uslužne djelatnosti glavni generatori gospodarskog razvoja.

Zbog raznovrsnosti života u podmorju na većini otoka organizirani su turistički izleti gdje uz iskusne vodiče turisti u lagunama, između ostalog, čak i ručno hrane morske pse. U periodu između srpnja i listopada svake godine grbavi kitovi prolaze u blizini otoka što privlači velik broj turista koji se dive tim veličanstvenim stvorenjima.

Za nagli razvoj turizma ove nekad siromašne kolonije bila su presudna dva čimbenika; izgradnja međunarodne zračne luke na otoku Tahitiu i snimanje popularnog filma *Pobuna na brodu Bounty*.

Slika 10: Scena iz filma *Pobuna na brodu Bounty* (URL 14)

Film iz 1962. godine s Marlonom Brandom u glavnoj ulozi sniman je na Tahitiu te je približio cijelom svijetu opušten način života Polinežana u tom *posljednjem raju*. Utjecaj filma na turizam možemo usporediti s ekranizacijom popularne trilogije J.R.R. Tolkiena *Gospodar prstenova*, koja je snimana na Novom Zelandu i značajno povećala prihode od turizmu u godinama nakon prikazivanja filmova. I u Republici Hrvatskoj imamo sličan primjer vezan uz grad Dubrovnik koji je bio jedna od lokacija za snimanje iznimno popularne igrane serije *Game of thrones* što je dodatno proširilo ponudu naše, u svjetskim razmjerima, najpopularnije turističke destinacije.

1942. godine tijekom drugog svjetskog rata američka vojska je zbog povoljnog geostrateškog položaja i lako branjive luke odabrala otok Bora Boru za svoju bazu u južnom Pacifiku tijekom

sukoba s Japanom. Tad je izgrađena zračna luka koja je nakon odlaska Amerikanaca 1946. godine pružala jedinu mogućnost zračnog prometa s udaljenijim područjima.

Međunarodna zračna luka Faa'a (Aéroport international de Tahiti Faa'a) nalazi se u mjestu Faa'a, 5 kilometara jugozapadno od glavnog grada Papeetea na otoku Tahiti. Otvorena je 1960. godine i jedina je međunarodna zračna luka u Francuskoj Polineziji. Uz međunarodne letove prema Francuskoj, SAD-u, Japanu, Australiji i Novom Zelandu postoje i brojni lokalni letovi prema većim otocima Francuske Polinezije što je najjednostavniji način povezivanja često stotinama kilometara udaljenih otoka. U prosjeku, zadnjih dvadesetak godina zračna luka bilježi oko milijun i pol putnika godišnje a otprilike polovica tog broja su međunarodni putnici. Izuzetak su naravno pandemijske 2021. i 2022. godina kada je broj putnika bio upola manji (URL 15). Izgradnja međunarodne zračne luke bila je ključni infrastrukturni projekt u razvoju turizma zbog geografske izoliranosti.

Sl. 11: Prikaz udaljenosti Francuske Polinezije u odnosu na emitivna turistička tržišta.

(URL 16)

Od samih početaka turizma, gosti koji dolaze u Francusku Polineziju su ili imućni ili pripadnici višeg srednjeg sloja jer zbog velike udaljenosti od emitivnih područja te posljedično visokih troškova prijevoza Francuska Polinezija spada u najskuplje svjetske turističke destinacije.

Tahiti i Bora Bora kao najpoznatije i najposjećenije destinacije ali i ostali otoci od početka turističkog razvoja pa do danas nisu postali *žrtve* masovnog turizma u smislu devastacije obale

ili prekomjerne betonizacije. Izgradnja turističke infrastrukture a pogotovo smještajnih kapaciteta je išla u smjeru očuvanja tradicionalnog izgleda otočja i hranila ideju *posljednjeg raja*. Nisu se gradili glomazni betonski hoteli već manji resorti u skladu s postojećom arhitekturom polinežanskih kuća kako bi se turist osjećao opušteno i imao dojam odmaka od zapadnjačke civilizacije. Osnovni smještajni kapaciteti su i danas mali bungalovi često rađeni iznad vode u mirnim lagunama. Najbolji primjer toga nalazimo na otoku Bora Bora (sl. 10). Za razliku od havajskog otočja gdje je masovni turizam i s njime povezana prekomjerna izgradnja drastično promjenila krajolik, u Francuskoj Polineziji se to nije dogodilo u značajnijoj mjeri.

Sl. 12: Turističko naselje Maitai na otoku Bora Bora (URL 17)

Čak tridesetak otoka ima razne turističke objekte. U turističkoj industriji dominiraju multinacionalne hotelske kompanije koje su privučene raznim poreznim olakšicama. S druge strane povrat ulaganja u turizam je relativno nizak zbog velikih troškova ulaganja i same funkcionalnosti. Najveći problem predstavljaju izrazito visoka primanja turističkih djelatnika koja čine gotovo 40% ukupnog prometa što je značajno više od konkurentskih destinacija. Udaljenost od emitivnih središta koja iako predstavlja problem zbog više cijene prijevoza ima za posljedicu veće prosječno trajanje boravka turista, čak 13,2 dana (URL 18). Produženi boravak znači veću potrošnju i više ukupne prihode.

Povoljna tropska klima s gotovo 3.000 sunčanih sati godišnje važan je čimbenik privlačnosti Francuske Polinezije kao turističke destinacije. Tijekom cijele godine moguće je kupanje u moru, planinarenje i uživanje u raznoraznim vodenim sportovima. Kulturne i sportske manifestacije su pravilno raspoređene tijekom godine. Usprkos idealnim uvjetima ipak je izražena sezonalnost u dolasku gostiju. Vrhunac sezone je u lipnju, srpnju i prosincu zbog godišnjih odmora i školskih praznika u emitivnim državama. Sezonalnost je inače tipična ekonomska karakteristika turizma a specifičnost na primjeru Francuske Polinezije predstavljaju male ili nikakve cjenovne razlike tijekom kalendarske godine zbog visokih plaća djelatnika i skupog uvoza potrebnih dobara koje turisti konzumiraju.

Najveći problem turističke industrije Francuske Polinezije je nizak postotak povratka gosta na destinaciju koji iznosi samo 17%. Razlog tome je uz visoke troškove prijevoza, smještaja i vanpansionske potrošnje, činjenica kako je Francuska Polinezija popularna destinacija za bračna putovanja.

Turizam, premda značajan za razvoj, nije glavni čimbenik naglog gospodarskog rasta otočja i visokog ekonomskog standarda stanovništva. Presudni događaj bila je odluka francuskih vlasti da na atolima Mururoa i Fangataufa vrši nuklearne pokuse odnosno testiranja nuklearnog oružja. Nenastanjen atol Mururoa je 1962. postao lokacija za provođenje nuklearnih testiranja koja su započela 1966. godine i trajala do 1996. godine uz pauzu od 1992.-1995.

Zadnje testiranje je bilo na otoku Fantgataufa 1996. godine. Podvodna testiranja su započela 1975. godine.

Tek 1981. godine, 17 godina nakon drugih nuklearnih sila tog vremena, zaustavljena su atmosferska testiranja i preseljena u potpunosti pod zemlju. U navedenom vremenskom razdoblju Francuska je izvela ukupno 193 atmosferska i podvodna testiranja s nesagledivim posljedicama po skoro 100.000 stanovnika i okoliš (URL 19).

Sl. 13: Nuklearno testiranje na atolu Mururoa (URL 20)

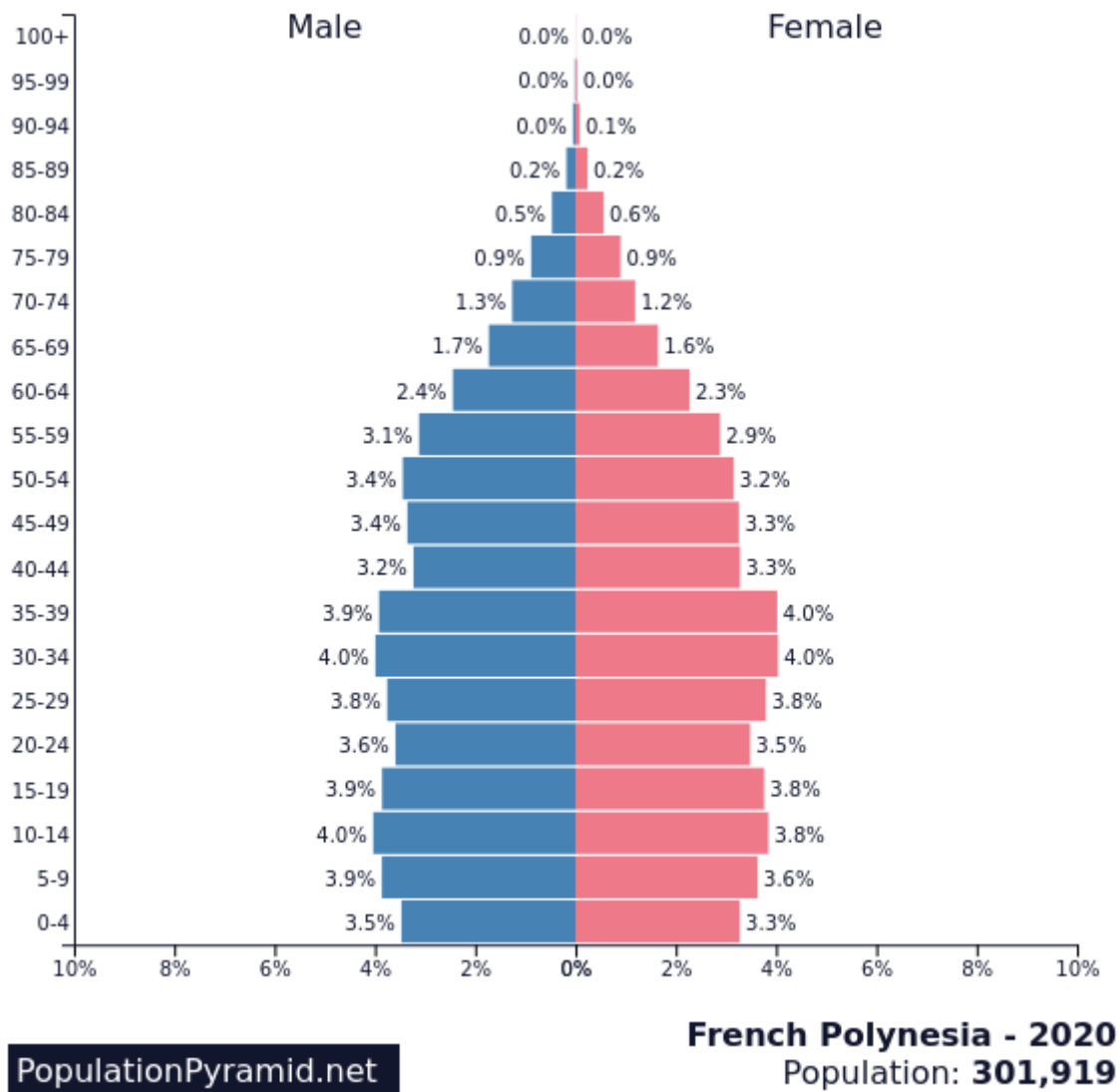
Francuska vlada i vojska dugo su odbijali priznati negativne učinke testiranja na okoliš i stanovništvo. Poznata organizacija *Greenpeace* dugo se borila protiv nuklearnih testiranja, posebice u Pacifiku. Kada je flota brodova predvođena brodom *Rainbow Warrior* trebala iz Aucklanda isploviti prema Moruroi i protestirati protiv nuklearnih testiranja, agenti francuske tajne službe postavili su i aktivirali dvije bombe te trajno oštetili brod pri čemu je smrtno stradao jedan član posade. Taj postupak je odjeknuo u svjetskim medijima i pojačao pritisak na Francusku da konačno prekine s testiranjima što se i dogodilo desetak godina poslije. Francuska vlada je tek nedavno priznala negativne posljedice testiranja te je francuski predsjednik Emmanuel Macron tijekom posjeta glavnom gradu Papeeteu 2021. godine prvi put priznao da Francuska zbog pokusa *duguje* Polinežanima.

Sl. 14: Uništeni brod *Rainbow Warrior* u luci Auckland (URL21)

Na sl. 4 koja pokazuje godišnji rast BDP-a vidljivo je kako se dvoznamenkaste stope rasta vremenski poklapaju s formiranjem baze i početkom nuklearnog testiranja. Nuklearni program Republike Francuske je izrazito promjenio Francusku Polineziju u mnogim segmentima a posebice gospodarskim. Velik dio gospodarstva je postao baziran na zaposlenosti i dohotku od nuklearnih testiranja. Ono je donosilo oko 22% BDP-a do gašenja testiranja 1996. godine. Velik broj vojnika i znanstvenika, s visokim osobnim primanjima, zajedno s obiteljima doselio se na otočje. Nakon gašenja testiranja ostao je samo mali broj prijašnjih zaposlenika za potrebe radiološkog nadzora. U periodu od gašenja testiranja Republika Francuska nadoknađuje Francuskoj Polineziji gubitak prihoda kroz razne pakete financijske pomoći s ciljem održavanja dobrih ekonomskih pokazatelja te kako bi gospodarstvo što bezbolnije prošlo kroz nužnu tranziciju. Ipak, izrazito financijsko oslanjanje na Francusku kao glavni izvor prihoda rezultiralo je visokim troškovima *urbanog* života, napuhanim javnim sektorom, visokim troškovima plaća i padom proizvodnje u primarnom sektoru djelatnosti.

Prosječna dob stanovništva također može imati pozitivan utjecaj na gospodarski razvoj. Kao što vidimo na sl. 15 koja prikazuje dobnu strukturu stanovništva, radi se o vrlo mladoj populaciji.

Sl. 15: Dobna struktura stanovništva Francuske Polinezije (URL22)

Očito Francuska Polinezija još nije prošla fazu *demografske tranzicije* te nema veliki postotak starijeg stanovništva koje koristi mirovinske fondove kao većina razvijenih država.

Stopa nataliteta je još uvijek izrazito visoka iako zadnje desetljeće postepeno pada a zdravstvena zaštita je na relativno visokom nivou te se u narednim desetljećima očekuje porast postotka starije populacije.

Iz uvoda pamtimo kako je pismenost stanovništva maksimalna, obrazovni sustav još pod ingerencijom Francuske tako da postoje svi uvjeti za kvalitetno visoko obrazovanje na Sveučilištu u Papeeteu ili odlaskom na studiranje u samu Francusku. Mlado i obrazovano stanovništvo svakako može predstavljati jedan od važnih osnova budućeg gospodarskog razvoja primjenom modernih tehnologija, smanjujući ovisnost o turizmu i financijskoj pomoći Francuske.

ZAKLJUČAK

U slučaju Francuske Polinezije nagli ekonomski razvoj u drugoj polovici dvadesetog stoljeća povezan je prvenstveno s osnivanjem vojne baze za testiranja nuklearnog oružja. Republika Francuska je testiranja primarno vršila u nenaseljenim prostranstvima pustinje Sahara ali gubitkom afričkih kolonija u razdoblju nakon Drugog svjetskog rata dislocirani atoli Francuske Polinezije postali su idealna mjesta za testiranja. To je ujedno i glavni razlog zašto su Francuzi u razdoblju dekolonizacije zadržali prostor Francuske Polinezije pod svojim direktnim utjecajem. Promatrano s aspekta ugroze ljudskog zdravlja i okoliša naravno da je moralno biti protiv takvih postupaka ali ako uzmemo u obzir širi kontekst pokazuje se kako je dobrobit ostanka Francuza poprilična. Velika i stalna ulaganja Republike Francuske u ekonomiju ali i razvoj društva u cijelosti na određeni način ispravlja nepravdu učinjenu lokalnom stanovništvu jer su se negativni učinci testiranja po zdravlje ljudi i okoliš do nedavno skrivali od javnosti. Sekundarni čimbenik razvoja gospodarstva Francuske Polinezije svakako je turizam. Iako postoje brojni primjeri nepovratno negativnog utjecaja prekomjerne izgradnje turističke infrastrukture na krajolik a posljedično i ekološke standarde u slučaju Francuske Polinezije to je izbjegnuto u najvećoj mjeri. Izostala je takozvana *betonizacija* obale koja je najnegativnija posljedica brzog razvoja masovnog turizma u gotovo svim državama Mediterana, posebice u Španjolskoj i Hrvatskoj. Održivi razvoj turizma, koji predstavlja glavni cilj većine svjetskih turističkih destinacija u Francuskoj Polineziji je već ostvaren, veća zarada na manjem broju gostiju što znači manji pritisak na postojeću infrastrukturu i okoliš. Dominantni razlog za takvu situaciju nisu kvalitetne i promišljene mjere vlade i ostalih dionika u turističkoj djelatnosti već velika udaljenost od emitivnih turističkih središta što automatizmom odbija turiste niskog i srednjeg standarda. Izgradnja turističkih kapaciteta i popratne infrastrukture od samih početaka pokušala je biti u skladu s postojećim krajolikom i tradicionalnim načinom života jer je najvažniji marketinški slogan destinacije bio *Posljednji raj na Zemlji* i bilo je presudno u takvu

priču prikladno uklopiti novoizgrađene elemente. Velika svjetska gospodarska kriza krajem prvog desetljeća 21. stoljeća i nedavna pandemija koronavirusa iznimno su negativno utjecali na turistički sektor što je bilo zabrinjavajuće zbog ovisnosti ukupnog gospodarstva o turizmu. Posljednji podaci ukazuju na oporavak i brojke dolazaka gostiju se polako vraćaju na rezultate prije pandemije.

Iz udjela u BDP-u vidljivo je kako primarni i sekundarni sektor djelatnosti nisu dovoljno zastupljeni i zbog toga je samodostatnost otočja stalno ugrožena. Zbog manjka obradivog zemljišta i lošijeg mineralnog sastava tla nije bio moguć značajan poljoprivredni razvoj a manjak sirovina i udaljenost od tržišta su kočnica industrijalizaciji.

Zaključujem kako će u bliskoj budućnosti gospodarstvo ostati vezano uz financijsku pomoć Republike Francuske i turističku djelatnost. Na mlađoj populacije ostaje mogućnost uvođenja nekih novih tehnologija i industrijskih grana nove generacije koje nemaju negativan učinak na prostor i ne trebaju veće količine sirovina za uspješno poslovanje. Na taj način otočje može očekivati postizanje samodostatnosti uz zadržavanje visokog ekonomskog standarda na kojeg je naviknuto.

POPIS LITERATURE I IZVORA

Šegota, T., Filipčić, A., 2004: *Geografija Australije i Oceanije*, Meridijani, Samobor

URL1: <https://travelthe7seas.com/wp-content/uploads/finalmap-1024x602.png> (20.9.2023.)

URL2: <https://www.worldatlas.com/upload/f5/6f/pf-02.png> (20.9.2023.)

URL3: <https://www.cia.gov/the-world-factbook/countries/french-polynesia/#peopleandsociety> (18.7.2023.)

URL4: <https://cdn.britannica.com/07/185207-050-01174FCC/World-Data-ethnic-composition-pie-chart-French-Polynesia.jpg> (18.7.2023.)

URL5: <https://www.macrotrends.net/countries/PYF/french-polynesia/gdp-per-capita> French Polynesia GDP Per Capita 1965-2023 . www.macrotrends.net. (18.7.2023.)

URL6: <https://www.cia.gov/the-world-factbook/countries/french-polynesia/#economy> (19.7.2023.)

URL7: <https://oec.world/en/profile/country/pyf/> (19.7.2023.)

URL8: https://10wallpaper.com/wallpaper/1920x1200/1109/Tahiti_Green_Mountains_wallpaper_1920x1200.jpg (19.7.2023.)

URL9: <https://en.climate-data.org/europe/france/papeete-tahiti/papeete-tahiti-3180/> (20.9.2023.)

URL10: <https://i.pinimg.com/736x/f5/c8/42/f5c842739e77d87b94a367e05751d346--bora-bora-tahiti.jpg> (18.7.2023.)

URL11: <https://blog.goway.com/globetrotting/wp-content/uploads/2013/10/Tahiti-french-polynesia-Fishing-boat-on-Moorea-15543709.jpg> (22.7.2023.)

URL12: <https://www.intothewind.fr/wp-content/uploads/2017/04/BC093835.jpg> (22.7.2023.)

URL13: <https://www.rnz.co.nz/international/pacific-news/403244/phosphate-mining-on-french-polynesia-s-makatea-step-closer> (22.7.2023.)

URL14: <https://i.pinimg.com/originals/db/ac/b2/dbacb20bfa860850a553dad92e84f1f.jpg> (23.7.2023.)

URL15: <https://www.aeroport.fr/view-statistiques/tahiti-faa-a> (23.7.2023.)

URL16: <https://i.pinimg.com/736x/d4/41/f6/d441f64c8b7c885786a425c489016c4c--tahiti-distance.jpg> (23.7.2023.)

URL17: https://www.overwaterbungalows.net/wp-content/uploads/2021/02/Maitai-Bora-Bora-Aerial-2000x1200_29756.jpg (24.7.2023.)

URL18: <https://www.unwto.org/tourism-data/unwto-tourism-dashboard> (24.7.2023.)

URL19:[https://www.thelancet.com/journals/lanonc/article/PIIS1470-2045\(21\)00179-0/fulltext](https://www.thelancet.com/journals/lanonc/article/PIIS1470-2045(21)00179-0/fulltext) (22.8.2023.)

URL20:https://www.telesurenglish.net/_export/1615337586493/sites/telesur/img/2021/03/09/francenuclear.jpg_1718483346.jpg (22.8.2023.)

URL21:<https://www.greenpeace.org/international/story/7288/nuclear-testing-is-not-a-path-to-security-and-peace/> (23.8.2023.)

URL22: <https://www.populationpyramid.net/french-polynesia/2020/> (16.9.2023.)